

Lausunto

HHO/4816/2025
HHO-AK-2025-11259

3.10.2025

Helsingin hovioikeus

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Viite: HE 124/2025 vp

Asia: Lausunto asiassa HE 124/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle sähköisen tiedoksiannon ensisijaisuutta viranomaistoiminnassa koskevaksi lain-säädännöksi

Yleistä

Helsingin hovioikeus katsoo, että tiedoksianto ja prosessiosoitteita koskevan sääntelyn päivittäminen ottamaan huomioon nyky-yhteiskunnan sähköistyminen on itsessään tärkeää. Sähköinen tiedoksiantomenettely tulee nopeuttamaan tiedoksiantoa yleisissä tuomioistuimissa ainakin joissain tapauksissa ja samalla edistää asioiden joutuisaa käsittelyä.

Oikeusturvan toteutuminen

Hovioikeus pitää perusteltuna, että sähköisten tiedoksiantojen ulkopuolelle pyritään jättämään henkilöt, joiden sähköinen asiointikyky ei riitä tiedoksiantojen vastaanottamiseen. Ehdotetun tukipalvelulain 8 d §:n mukainen viestinvälityspalvelutilin avaaminen viranomaisaloitteisesti on ongelmallista. Hovioikeus pitää myönteisenä sitä, että hallituksen esityksessä on rajattu viestinvälityspalvelutilin viranomaisaloitteisen avaamisen ulkopuolelle holhottavat ihmiset ja ne, joilla edunvalvontavaltuutus on määrätty voimaan. Nämä rajaukset ovat kuitenkin riittämättömiä, sillä erityisesti vanhempien henkilöiden osalta on edellä mainittujen ryhmien lisäksi valtavasti muitakin henkilöitä, joiden digitaalinen toimintakyky on alentunut.

Hovioikeus ehdottaa, että lakiin otetaan ikäraja, jonka jälkeen ihmiselle ei voida viranomaisaloitteisesti avata viestinvälityspalvelutiliä. Ikäraja voisi olla esimerkiksi 70 vuotta. Tällä tavalla saataisiin selkeästi rajattua ryhmä, jossa vajavaisten digitaalisen

toimintakyvyn omaavien henkilöiden osuus on suuri. Lisärajausella ei olisi kielteisiä yhdenvertaisuusvaikutuksia, koska ne henkilöt, jotka kykenevät ja haluavat käyttää Suomi.fi-viestejä, voisivat edelleen ottaa palvelun käyttöön pyynnöstään.

Hovioikeus pitää myös ongelmallisena sitä, että henkilön, joka ei välttämättä kykene käyttämään palvelua, tulisi kuitenkin tehdä siellä aktiivisia toimenpiteitä sähköisten tiedoksiantojen vastaanottamisen lopettamiseksi. Tämä tulisi muuttaa siten, että päinvastoin aktiivisilla toimilla tiedoksiannon vastaanottaminen tulisi mahdolliseksi. Lisäksi annetun suostumuksen tulisi olla voimassa vain määräajan ilman sen uudistamista (esim. 3 vuotta). Ongelmallista on lisäksi se, että esityksen mukaan viestinvälityspalvelutili avataan uudestaan, kun kuusi kuukautta on kulu-
nut siitä, kun tili on käyttäjän pyynnöstä suljettu.

Myös mahdollisuus jättää ilmoittamatta ehdotetun 8 b §:n mukainen sähköinen osoite voi johtaa viranomaisaloitteisesti avattavan palvelun käyttäjän kannalta ennakkoimattomiin seurauksiin: hän ei saane useimmissa tapauksissa tosiasias-
sa riittävän nopeasti tiedoksi viestipalvelun kautta lähetettyjä asiakirjoja, eikä hän käyttöönoton yhteydessä pystyne riittävästi ymmärtämään tai ennakoimaan osoitteen ilmoittamatta jättämisen merkitystä mahdollisesti vasta tulevaisuudessa käynnistyvissä, hänen oikeuksiinsa ja velvollisuuksiinsa liittyvissä viranomaismenettelyissä.

Sähköpostiosoitteen vaatiminen käyttöönoton yhteydessä tuskin tosiasias-
sa täisi tai häittäisi merkittävästi palvelun käyttöönottoa. Kaikilla asiointitiliä ja viestinvälityspalvelua omasta pyynnöstään käyttävillä henkilöillä on lähes poikkeuksetta jokin sähköpostiosoite, eikä mitään järkevää syytä sen ilmoittamatta jättämiselle tässä yhteydessä liene olemassa. Sähköpostiosoitteen vaatiminen olisi helppo ja merkittävä tapa vahvistaa käyttäjien oikeusturvaa ja ehkäistä ennakkoimattomia oikeudenmenetyksiä.

Sähköinen tiedoksianto yleisissä tuomioistuimissa

Haasteen antaminen riita- tai rikosasias-
sassa vaatii todisteellista tiedoksiantoa jatkosakin. Ehdotettu muutos lisäisi oikeudenkäymiskaaren (jatkossa OK) 11 luvun 3 §:n tiedoksiantotapoihin sähköisen tiedoksiannon, kuten siitä säädettäisiin ehdote-
tussa sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain (jatkossa sähköinen asiointilaki) 18 §:ssä. Mainitun säännöksen 4 momentin perusteella tiedoksianto vaatisi vahvistuksen vastaanottamisesta eli tosiasiallisen aktiivisen toimen haasteen vastaanottajalta. Sähköinen tunnistautuminen vastaa varmuudeltaan saantitodistusta, eikä muutos vaarantaisi asianosaisten oikeusturvaa. Sen sijaan muutos toisi lisää valinnanvaraa haastamistapoihin ja nopeuttaisi tiedoksiantoja niille, jotka ovat ottaneet viestinvälityspalvelun käyttöön.

Hallituksen esityksessä ehdotetut muutokset eivät muuttaisi sitä lähtökohtaa, että asianosaisen on puhevaltaa tuomioistuimessa käyttäessään ilmoitettava prosessiosoite, johon kutsut, ilmoitukset ja vastaavat toimitetaan. Näin ollen asianosainen saa jatkossakin itse vapaasti valita, haluaako hän käyttää prosessiosoitteenaan sähköpostia, postiosoitetta tai viestinvälityspalvelua. Tuomioistuin lähettää kutsut, ilmoitukset ja kehotukset oikeusprosessin aikana asianosaisen valitsemaan prosessiosoitteeseen ehdotetun OK 11 luvun 3 a §:n mukaisena postitiedoksiantonan tai tavallisena sähköisenä tiedoksiantonan, mikäli asiassa ei olisi käytettävä 3, 3 b ja 4 §:n mukaista todisteellista tapaa sakon uhan tai muun vastaavan synn vuoksi. Asianosaiset ovat voineet tähänkin mennessä tosiasiaassa käyttää sähköpostia prosessiosoitteenaan nykyisen sähköisen asiointilain 19 §:n nojalla. Esitetyillä muutoksilla olisi siis lähinnä selkiyttävä vaikutus.

Ehdotetussa muodossa OK 5 ja 25 luvussa kehoitettaisiin ilmoittamaan prosessiosoitteena ”sähköinen osoite tai muu mahdollinen osoite”. Muotoilu jo itsessään kannustaa asianosaisia ilmoittamaan prosessiosoitteena sähköisen osoitteen postiosoitteen sijaan, mikä on omiaan helpottamaan ja nopeuttamaan tiedonkulkua sekä tuomioistuimen että asianosaisten näkökulmasta. Muotoilu mahdollistaisi asianosaisille heidän niin halutessaan myös postiosoitteen käyttämisen, mikä on tärkeää oikeusturvan kannalta.

AIPA:n kehitystyön ollessa kesken Suomi.fi-viestipalvelu ei vielä ole käytettävissä eikä asianosaisten valittavissa prosessiosoitteeksi. Näin ollen lähitulevaisuudessa lähinnä vain sähköpostin käyttäminen prosessiosoitteena entisestään lisääntyy. Sähköpostin käyttämiselle OK 11 luvun 3 a §:n ja sähköisen asiointilain 19 §:n mukaisena tiedoksiannotapana ei ole ongelmaa nykyiselläänkään.

Erityishuomioita tavallisesta sähköisestä tiedoksiannosta

Sähköisen asiointilain 19 §:n mukainen tavallinen sähköinen tiedoksianto olisi käytettävissä jatkossa ilman nimenomaista suostumusta. Tavallinen sähköinen tiedoksianto ei olisi ehdotetussa muodossa kuitenkaan lähtökohtaisesti käytettävissä oikeudenkäynnissä, ellei asianosainen olisi nimenomaisesti valinnut sähköistä osoitetta prosessiosoitteekseen. Näin ollen ei voi käydä niin, että muita kuin todisteellisia tiedoksiantoja menisi oikeudenkäynnin aikana asianosaisen aiemmin käyttöönsä ottamaan viestinvälityspalveluun, ellei asianosainen olisi tätä nimenomaisesti itse oikeudenkäynnin kuluessa hyväksynyt. Poikkeuksena lienee täysin passiiviseksi jätettyneen rikosasian vastaajan tuomio, joka voitaneen jatkossa lähettää myös sähköisen viestipalvelun kautta, jos se olisi kyseisellä henkilöllä käytössä (ROL 11:12).

Hovioikeus kiinnittää huomiota siihen, että yleisessä osiossa mainittu oikeusturvaongelma sähköisen osoitteen puuttumisesta viestinvälityspalvelusta ja tätä kautta heräteviestin lähettämättä jääminen voi olla merkityksellinen myös oikeudenkäynnin asianosaisen kannalta. Asianosainen saattaa ilmoittaa prosessiosoitteekseen

viestinvälityspalvelutilin ymmärtämättä tai muistamatta, ettei ilmoitusta sinne tulleet viestistä lähetetä mihinkään muuhun sähköiseen osoitteeseen, kuten sähköpostiosoitteeseen. Hän on voinut ottaa viestinvälityspalvelun käyttöönsä huomattavan kauan ennen oikeudenkäynnin alkua. Tämä voi johtaa asianosaisen kannalta ennakoimattomiin oikeudenmenetyksiin esimerkiksi tilanteessa, jossa hän ei tosiasiallisesti saa ratkaisunantoilmoitusta tiedokseen riittävän nopeasti. Yleisessä osiossa mainituin tavoin sähköpostiosoitteen vaatiminen viestinvälityspalvelun käyttöönoton yhteydessä olisi merkityksellistä oikeusturvan kannalta, eikä sen vaatimatta jättämiselle ole esitetty riittävän painavia perusteita.

Ehdotetun sähköisen asiointilain 19 §:ssä on säädetty nykyistä muotoilua vastavasti, että tavallinen sähköinen tiedoksianto katsotaan annetun tiedoksi kolmantena päivänä viestin lähettämisestä, jollei muuta näytetä. Hovioikeus katsoo, ettei kolmen päivän olettamasta sinänsä ole lakisysteemisiä syitä poiketa viestipalvelun osalta, koska olettamaa sovelletaan esimerkiksi sähköpostiosoitteeseen lähetettyihin asiakirjoihin. Nykyinen asiointipalvelu tai viestinvälityspalvelu ei kuitenkaan liene siinä määrin laajasti käytetty, että keskivertokäyttäjän voisi tosiasiallisesti olettaa seuraavan sitä aktiivisesti. Ilman heräteviestiä käyttäjien sähköpostiin näitä sähköisen tiedoksiannon muotoja ei voida pitää läheskään yhtä saavutettavina kuin käyttäjän käyttämää sähköpostiosoitetta. Tämä tosiasiallinen epäsuhta puoltaa osaltaan sitä, että viestinvälityspalvelun käyttäminen tiedoksiantokanavana vaatisi sähköpostiosoitteen ilmoittamista.

Säästövaikutukset

Hallituksen esityksessä on arvioitu, että se tuottaa oikeusministeriön hallinnonalalla noin 2–4 miljoonan vuotuiset säästöt. Hovioikeuden käsityksen mukaan säästöt on arvioitu liian suuriksi. Esityksessä todetaan, että säästöt riippuvat mm. AIPA:n kehityksestä. Tällä hetkellä AIPA aiheuttaa tuomioistuimille huomattavasti lisätyötä verrattuna aikaisempaan. AIPA:n kehitykselle osoitetut taloudelliset resurssit ovat liian pienet ja jatkokehitys tulevana vuosina tulee olemaan vaikeaa ja vaatii lisäresursseja. Lisäksi esityksen taloudellisissa vaikutuksissa tuomioistuinten toimintaan ei ole arvioitu nähtävillä pitämisen aiheuttamia lisäkustannuksia (ehdotettu OK 11 luku 5 §, vrt. s. 58–60).

Muuta

Hovioikeus pitäisi perusteltuna muuttaa samalla myös OK 24 luvun 21 §:n ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 11 luvun 14 §:n tiedoksiantoa koskevia muotoiluja, joissa mainitaan vain postitse lähettäminen. Esityksen tavoitteet muotoilujen olisi perusteltua muuttaa myös näiden säännösten sanamuotoa lisäämällä ”postitse ***tai sähköiseen osoitteeseen***”. Sinänsä sähköisen asiointilain 19 §:n mukaista tiedoksiantoa voitaneen soveltaa joka tapauksessa. Sen sijaan hovioikeuksia koskevassa OK 26 luku 28 §:ssä mainitaan vain osoitteeseen lähettäminen, joka kattaa sekä posti- että sähköisen osoitteen.

Ehdotuksen mukainen vaatimus ilmoittaa haastehakemuksessa tai vastauksessa tiedossa olevat asianosaisten ja todistajien henkilötunnukset on haastettavien ja kutsuttavien riittävän tunnistamisen kannalta tarpeellinen lisäys ja mahdollistaa helpommin sähköisen tiedoksiannon käyttämisen. Muotoilu, jonka mukaan henkilötunnusten ilmoittaminen on tehtävä soveltuvalla tavalla, antaa tuomioistuimille mahdollisuuden muodostaa tietosuojan kannalta hyväksyttävät toimintatavat, jotta erityisesti tietojen minimoinnin ja käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteet voidaan riittävällä tavalla huomioida.

Hovioikeus katsoo, että ehdotetun sähköisen asiointilain 11 §:n uusi muotoilu selkeyttää määräaika sääntelyä ja on perusteltu. Sen ei ole katsottava saattavan sähköistä lähettämistapaa käyttävää henkilöä olennaisesti parempaan asemaan kuin henkilöä, joka toimittaa asiakirjan tuomioistuimen kansliaan tai postitse. Esitys on tältä osin hyvin perusteltu (s. 122–123). Tuomioistuimen antamien muutoksenhakuohjeiden muokkaaminen tämän mukaiseksi on mahdollista tehdä selkeällä tavalla.

Lausunnon on valmistellut asessori Jesse Numminen

Hovioikeuden presidentti Asko Välimaa

